

Recenzja

T. KOPONEN & S. PIIPPO. 2002. **Viktor Ferdinand Brotherus and his collection of letters**. Bryobrotherella Vol. 5. 29 str., 2 ryc. Miękka opr., format 21,0 × 14,5 cm. Suomen Sammalseura, Helsinki. Cena: 3,00 €. ISSN 1456-2766; ISBN 951-98893-1-0.

Viktor Ferdinand Brotherus (1849–1929) był jednym z najznamienitszych muskologów w dziejach nauki o mchach, a dwa wydania jego opracowań mchów w englerowskiej serii *Die natürlichen Pflanzenfamilien* z lat 1901–1909 i 1924–1925 są fundamentalnymi dziełami, które do dziś niewiele straciły ze swej wartości i oddają badaczom mchów nieocenione usługi. Brotherus był uczniem S. O. Lindberga, pod okiem którego przygotował swą rozprawę doktorską o florze mchów Kaukazu, dokąd odbył dwie wyprawy badawcze w latach 1877 i 1881, co na owe czasy było nie lada wyczynem. Zorganizował również trzy wyprawy na Półwysep Kola (1872, 1885, 1887), obszar wówczas dziki i słabo zaludniony oraz jedną wyprawę do Azji Środkowej (1896). Brotherus nigdy nie robił kariery uniwersyteckiej i przez lata był skromnym nauczycielem historii naturalnej i matematyki w żeńskim gimnazjum w Helsinkach. Dość wcześnie dał się poznać jako znawca mchów egzotycznych i w efekcie do jego rąk trafiały zbiory prawie z wszystkich zakątków świata, Antarktydy nie wyłączając, przy czym najwięcej opracowań poświęcił mchom azjatyckim, australijskim, pacyficznym, południowoamerykańskim i afrykańskim. W prawie 200 publikacjach opisał około 1800 gatunków i 70 rodzajów mchów, a jego ogromny zielnik, liczący około 120 tys. okazów jest dziś jednym z największych skarbów Uniwersytetu Helsińskiego i prawdziwą „mekką briologiczną”, do której powinien pielgrzymować każdy szanujący się taksonom mchów.

Specyfika działalności naukowej Brotherusa wymagała utrzymywania rozległych kontaktów w drodze korespondencji, zarówno z innymi briologami, jak kolekcjonerami mchów w obszarach egzotycznych. Cała jego korespondencja przechowywana jest w bibliotece Uniwersytetu Helsińskiego i obejmuje 4751 listów od 504 nadawców. Ich wykaz jest przedmiotem omawianego opracowania. Rekordzistą w kontaktach listowych z Brotherusem był É. G. Paris, francuski briolog, autor monumentalnego *Index bryologicus*, który napisał do Brotherusa 223 listy. Częste kontakty utrzymywał także ze szwedzkim briologiem P. Dusénem (184 listy), francuskim briologiem I. Thériotem (146) oraz Włochem E. Levierem (143). Korespondowali z nim także dwaj nasi briolodzy: A. Rehmann – 5 listów oraz A. Żmuda – 2 listy.

Wykaz korespondentów poprzedza krótki rys biograficzny Brotherusa, ze szczególnym uwzględnieniem jego działalności w obszarach egzotycznych oraz wykaz publikacji pominiętych w jego ogólnodostępnych biografjach Saelana z 1916 r. i Collandera z 1973 r. Opracowania tego typu stanowią cenne źródło informacji dla badaczy. Lektura listów może być zajęciem pasjonującym, odsłaniającym kulisy różnych odkryć i dochodzenia do prawdy w drodze wymiany poglądów z innymi badaczami. – RYSZARD OCHYRA, ul. Gołaśka 15/25, 30-619 Kraków, Polska.